

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ағылшын-қазақ мақалдарының этнолингвистикалық ерекшеліктері//Мир языка. "Аударманың көкейкесті мәселелері" атты халықаралық ғылыми конференция материалдары. Алматы, 2001.- 4696.
2. Қазақ мақал-мәтелдерінің этнолингвистикалық сипаты //Вестник КазНУ им. Аль. Фараби. Серия филологическая. Алматы, 2003.-5156.
3. Қазақ мақал-мәтелдерінің жасалуындағы этнолингвистикалық уәждері//Түркітану мәселелері: бүгінгі мен болашағы. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Алматы: Қаз. мем.қыздар педагогика институты, 2001.-6906.
4. Гендерлік қатынасқа байланысты мақал-мәтелдердегі этнолингвистикалық мотивтер // Тіл тағлымы. Алматы, 2003.- 4786.
5. Табиғат құбылыстарына байланысты ағылшын және қазақ мақал-мәтелдері // Поиск-Изденис. Серия гуманитарная. Алматы, 2003.-3006.
6. Р.К. Атаханова. Туыс емес тілдердегі мақал-мәтелдердің этнолингвистикалық сипаты: Филол. канд. дис....автореф. - Алматы, 2005.- 1006.

ӘОЖ 378.24

<https://doi.org/10.53355/p1010-7360-4063-f>

**ҮШТІЛДІЛІК ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

Аппасова А.Ж., магистр

"Мектепке дейінгі шағын орталығы бар №9 орта мектеп" КММ, Талдықорған қ.

E-mail: avossappa@mail.ru

Мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы жаһандық өзгерістермен сипатталатын әлемдік қоғамдастық дамуының қазіргі кезеңі тілдік білім берудегі бағдарлардың өзгеруін анықтайды, олардың негізгісі студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады. Қазіргі білімнің алдында әртүрлі мәдениеттердің өзіндік ерекшелігін түсінетін және бағалайтын, мәдениетаралық қарым-қатынасқа дайын және қазіргі әлемнің шындықтарында басқа ұлт өкілдерімен өзара түсіністік пен ынтымақтастықта өмір сүре алатын жаһандық бағдарланған тұлғаны қалыптастыру міндеті тұр.

Тірек сөздер: мәдениетаралық құзыреттілік, үштілді білім беру, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыру

Современный этап развития мирового сообщества, характеризующийся глобальными изменениями в сфере межкультурной коммуникации, определяет смену ориентиров в языковом образовании, главным из которых является формирование межкультурной компетенции учащихся. Перед современной школой стоит задача формирования глобально ориентированной личности, понимающей и ценящей уникальность разных культур, готовой участвовать в межкультурном общении и способной жить во взаимопонимании и сотрудничестве с представителями других национальностей в реалиях современного мира.

Ключевые слова: межкультурная компетенция, трехязычное образование, информационно-коммуникационные технологии, формирование межкультурной компетенции.

The current stage of development of the world community, characterized by global changes in the field of intercultural communication, determines the change of guidelines in language education, the main among which is the formation of intercultural competence of students. The modern school faces the task of forming a globally oriented personality that understands and

appreciates the uniqueness of different cultures, is ready to participate in intercultural communication and is able to live in mutual understanding and cooperation with representatives of other nationalities in the realities of the modern world.

Key words: *intercultural competence, trilingual education, information and communication technologies, formation of intercultural competence.*

Жаһандану процесі бүгінгі өмірдің барлық аспектілерін қозғай отырып, білім беру парадигмаларының өзгеруіне ықпал етті, ал инновациялық компьютерлік технологиялардың дамуы өз кезегінде білім беру процесін ақпараттандыруға әсер етті.

Әлемдік қоғамдастыққа кірігу және ашық демократиялық қоғам құру процесі Қазақстанның білім беру жүйесінің алдына жаңа міндет қойды – бір жағынан өзін ұлттық мәдениеттің өкілі ретінде, екінші жағынан өзін жаһандық әлемдік мәдениеттің өкілі ретінде білетін, яғни өзін мәдениеттер диалогының субъектісі ретінде қабылдайтын және жаһандық жалпы адамзаттық процестерде өзінің жауапкершілігін түсінетін азамат тәрбиелеу [1].

Қазақстандағы тіл саясаты Қазақстанның әлемдік қоғамдастыққа интеграциялануына бағытталған, оның негізін үштілділік құрайды [2].

"Үш тілде білім беруге кезең-кезеңмен көшу мәселесі бойынша, қазақ тілі өзінің үстем жағдайын сақтап қалады. Оның одан әрі дамуына көп көңіл бөлінеді. Сонымен қатар, бүгінде ағылшын тілі - жаңа технологиялар, жаңа өндірістер, жаңа экономика тілі болып табылады. Қазіргі уақытта ақпараттың 90% - ы әлемде ағылшын тілінде жасалады. Ағылшын тілін меңгермей, Қазақстан жалпыұлттық прогреске жете алмайды". 2015 жылдан бастап Қазақстанда жалпы білім беретін мектептің бірінші сыныбынан бастап үштілділікті енгізу бойынша эксперимент жүргізілуде [3].

Соңғы жылдары шет тілдерін оқыту әдістемесі жаһандық өзгерістерге ұшырады, оның ең маңызды құндылығы - екінші тілдік тұлғаны қалыптастыру. Әлемдік интеграция үрдісіне байланысты шет тілдерін жетік білетін, мәдениетаралық қарым-қатынасты жүзеге асыра алатын білікті мамандарға деген қажеттілік артты.

Мәдениетаралық құзыреттілік - бұл адамның көп мәдениетті қоғамда өмір сүру қабілеті, басқа мәдениеттердің өкілдері мен олардың мәдениеті туралы табысты түсінікке қол жеткізу. Мәдениетаралық құзыреттілік ол өзінің және өзге мәдениеттің қалыптасқан құндылық бағдарларын негізге ала отырып лингвомәдени фактілерді дұрыс түсіну және түсіндіру қабілетін қамту. Ол толеранттылық, плюрализм, лингвистикалық әртүрлілік қағидаттарына негізделеді [4].

Мәдениетаралық құзыреттілік ұғымын, оның құрылымы мен бағалау әдістерін Англия, Дюрам университетінің профессоры Майкл Байрам белсенді түрде дамытуда. Байрам әзірлеген МҚ құрылымы ең толық болып табылады және әр түрлі қасиеттерін, қабілеттері мен дағдыларын қамтиды. Осы модель батыстық ғылыми әдебиеттерде мәдениетаралық құзіреттілікті қалыптастырудың көптеген әдістері үшін негіз болып табылады. Осы модельге сәйкес мәдениетаралық құзыреттілік келесі бес элементтен тұрады:

- Қарым - қатынастар
- Білім
- Түсіндіру және корреляция дағдылары
- Ашыла білу және өзара әрекеттесу дағдылары
- Мәдениетті немесе саяси білімді сыни тұрғыдан түсіну.

Мәдениетаралық құзыреттіліктің жоғары деңгейі бар әртүрлі мәдениеттер өкілдерінің арасындағы қатынастар ашықтық пен қызығушылық, басқа және туған мәдениетке қатысты көзқарастардан бас тартуға дайын болу негізінде құрылуы керек.

Білім компоненті әлеуметтік топтар, олардың сипаттамалары, өз еліндегі және серіктес еліндегі практикалық қызмет туралы, әлеуметтік және жеке өзара әрекеттесудің жалпы процестері туралы хабардар болуды қамтиды.

Түсіндіру және корреляция қабілеті адамның басқа мәдениеттің құжатын немесе оқиғасын түсіндіру және өз мәдениетінің құбылыстарымен байланыстыру қабілетінен тұрады.

Мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің тағы бір құрамдас бөлігі-мәдениет пен мәдени тәжірибелер туралы жаңа білім алу, нақты уақыт режимінде қарым-қатынас пен өзара әрекеттесу жағдайында біліммен, және дағдылармен жұмыс істеу мүмкіндігі.

Соңғы компонент - бұл мәдениетті немесе саяси білімді сыни тұрғыдан түсіну және белгілі бір критерийлер негізінде өзінің және өзге мәдениетке тән дүниетанымды, іс-әрекетті және қызмет нәтижелерін бағалау мүмкіндігі.

Осылайша, мәдениетаралық құзыретті тұлға келесі қасиеттерге ие:

- әр түрлі мәдениеттер арасындағы қатынасты көре білу;
- делдал болу, бір мәдениетті басқа мағынада түсіндіру мүмкіндігі;
- өз және өзге мәдениетті сыни және аналитикалық тұрғыдан түсіну;
- оның дүниетанымы мен түсінігі табиғи екендігіне сену ғана емес әлемге деген өз көзқарасы мәдени тұрғыдан анықталғандығына көз жеткізу.

Компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделген интерактивті оқыту әдістемелік, дидактикалық, педагогикалық және психологиялық принциптердің толық жиынтығын жүзеге асыруға ықпал етеді. Әр оқушының жеке жұмыс қарқынын ескере отырып, таным процесін қызықты және шығармашылық етуге мүмкіндік береді.

Оқушылардың мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру және оқу процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (бұдан әрі - АКТ) пайдалану қазіргі қоғам мен білім берудің даму тенденцияларымен анықталады. Мұндай жағдайда қазіргі білім беру міндеттерінің бірі - студенттердің мәдениетаралық қарым-қатынас тәжірибесін алуына жағдай жасау, студенттерге басқа мәдениет өкілдерімен қарым-қатынас дағдылары мен біліктіліктерін үйрету барысында мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру.

Мәдениетаралық құзыреттіліктің қалыптасуы мен дамуына ықпал ететін құралдардың бірі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) болып табылады. Бұл тек жаңа техникалық құралдар ғана емес, сонымен қатар оқытудың жаңа нысандары мен әдістері, оқыту процесіне, МҚ құралы ретінде шет тілін практикалық меңгеруге жаңа көзқарас екені маңызды.

Белгілі ғалымдардың (Т.А. Лавина, Б. Роберт және т. б.) түсіндірулеріне сүйене отырып, АКТ анықтамасын атап өтуге болады, ол студенттердің мәдениетаралық білімін кеңейтетін және олардың мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыратын ақпаратты жинауға, ұйымдастыруға, сақтауға, өңдеуге, беруге және ұсынуға арналған әдістер мен техникалық құралдардың жиынтығы ретінде қарастырылады [5, 449-450б.].

АКТ-ны практикалық қолдану студенттің танымдық белсенділігінің жаңа түрін қамтиды, оның нәтижесі жаңа білімді меңгеру, оқушылардың жеке танымдық қабілеттерін дамыту, өз бетінше білімді игеру, ақпарат ағынын өз бетінше іздеп, шарлау дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Осылайша, АКТ енгізу білім беруді модернизациялаудың негізгі мақсатына қол жеткізуге ықпал етеді - оқыту сапасын жақсарту, білімге қол жетімділікті арттыру, ақпараттық кеңістікте бағдарланған заманауи технологиялардың мүмкіндіктерімен танысқан және қоғамның әлеуметтік тапсырысына байланысты, ақпараттық мәдениетке ие тұлғаның үйлесімді дамуын қамтамасыз ету.

Оқушылардың мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру үшін АКТ-ны қолдану бағыттарын келесідей ұсынуға болады:

Ағылшын тілін оқыту тәжірибесінде "Talk to me" бағдарламасы танымал - бұл шет тілін үйренудің бірегей интерактивті курсы, ауызша сөйлеуді тыңдауға және үйретуге негізделген, компьютермен диалог жүргізуге мүмкіндік береді және бүгінде ол сөйлеуді танудың ең заманауи технологиясы болып саналады. Тағы бір оқу бағдарламасы - "Профессор Хиггинс" (6.1 нұсқа) — толық фонетикалық, лексикалық және грамматикалық мультимедиялық нұсқаулық-бұл ағылшын тілінде сөйлеуді және грамматикалық тұрғыдан дұрыс сөйлеуді, жақсы және айқын айтылуын үйренгісі келетіндерге арналған тренажер [12, 209 б.].

CD-де жазылған оқу бағдарламаларын қолдану ("Reward", "1С - тәрбиеші. Ағылшын тілі", "Bridge to English" және т. б.)

PowerPoint бағдарламасын аймақтану материалдарды енгізу мақсатында презентациялар жасау үшін пайдалану оқу процесін тартымды және түсінуге оңай етеді. Сондай-ақ, студенттер жобалық іс-әрекеттің нәтижелерін ұсыну үшін өздерінің компьютерлік презентацияларын жасай алады. Іс – әрекеттің бұл түрін ұйымдастырған кезде практикалық мақсатқа қол жеткізуге болады-студенттерді ағылшын тілі сабақтарында алған білімдерін, дағдыларын олар үшін мүлдем жаңа жағдайға қолдануға үйрету арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің қалыптасу деңгейін арттыруға көмектеседі.

Ағылшын тіліндегі ақпараттың бай көздеріне қол жеткізуге мүмкіндік беретін коммуникативтік құзыреттілікті дамыту үшін Интернет-ресурстарды кеңінен пайдалану. Бұл ресурс сабақтан тыс іс-әрекет кезінде оқушыларды ағылшын тілді ортаға өзіндік жұмыс арысында енгізу мүмкіндігін тудырады.

Шетелдік газеттердің онлайн нұсқалары. Әрине, студенттер үшін АКТ-ны қолдана отырып, соңғы әлемдік жаңалықтарды оқу және талқылау қызықты әрі пайдалы юлып табылады. Интернеттегі жаңалықтар үнемі жаңартылып отыратындықтан, олар әрдайым жаңа және студенттерге көптеген оқиғалар мен тақырыптарды шарлауға мүмкіндік беріледі.

Осылайша, заманауи АКТ студенттерді үш тілді білім беру ортасында оқуға дайындау үшін үлкен мүмкіндіктер береді. Сондай-ақ тілдік ғана емес, ақпараттық, мәдениетаралық құзыреттіліктің қалыптасуы мен дамуына ықпал етеді. АКТ-ны қолдану негізінде студенттерді оқыту аналитикалық ойлауды, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерді, өз білімін ұйымдастыруда дербестікті дамытады, ойлаудың жаңа жалпы планетарлық және жаһандық деңгейін қалыптастыруға әкеледі.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ешимбетова З.Б., Демеуова А.М. Казахстанское «трехъязычие» — уникальная формула языковой политики // Инновации в науке: сб. ст. по матер. XI междунар. науч.-практ. конф. Часть II. – Новосибирск: СибАК, 2012.
2. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050»: единая цель, единые интересы, единое будущее». - Астана, 2014.
3. Курмангалиева А. Т. Трехъязычие – Основа формирования полиязыковой личности школьников – журнал «Вестник Адыгейского государственного университета» Серия 3: Педагогика и психология, выпуск № 4 / 2009.
4. Сафонова Ю.О. Формирование межкультурной компетенции с использованием ИКТ, - Чебоксары, 2016, с 86-90.
5. Бабушкина Л.Е., Сафонов В.И. - ИКТ как средство формирования социокультурной компетенции студентов педвуза при обучении иностранному языку – журнал «Образовательные технологии и общество». Выпуск № 1 г. Саранск, том 18, 2015. с 449-450.

ӘОЖ 9.433.93

<https://doi.org/10.53355/e9447-4225-6333-h>

АХМЕТ БАЙТУРСЫНҰЛЫ – АНА ТІЛІНІҢ ЖАНАШЫРЫ

Асетова А., гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебі «Тарих» білім беру бағдарламасының 4 курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Абдильдинова Л.Б., магистр, оқытушы-дәріскер

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: lashyn_aidar@mail.ru

XX ғасырдың басында тек ұлт мәселесі ғана емес, сонымен қатар тіл мәселесі де алдағы қатарда болған болатын. Ахмет Байтұрсынұлының ана тілі мәселесіндегі